

27.9.2017

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Pyydettyinä asiantuntijalausuntona lausun kunnioittavasti seuraavan.

Tutkimuksen ja koulutuksen laatu ovat ratkaisevassa asemassa sivistyksen ja kulttuurisen ymmärryksemme edistämisessä, uusien tutkimustulosten tuottamisessa, tutkijasukupolvien kouluttamisessa ja kansallisen kilpailukyvyyn kehittämisessä. Julkisen talouden resurssit ovat kuitenkin rajallisia. Kaikkea ei tarvitse eikä kannata tehdä kaikkialla. Tarvitsemme laadukasta tutkimusta, tutkimusorganisaatioiden profiloitumista sekä keskinäistä yhteistyötä ja työnjakoa, jotta kunkin organisaation vahvuuksille pitkäjänteisesti rakentamalla luodaan sekä paikallisia että kansallisia laadukkaita ja vaikuttavia tutkimusalueita.

Koulutuksen ja tutkimuksen kenttä muuttuu nopeasti. Yhteiskunnalliset ja teknologiset muutokset vaikuttavat lähivuosina ja -vuosikymmeninä merkittävästi myös koulutukseen ja tutkimukseen sekä Suomessa että kansainvälisesti. Osaamista hankitaan jatkossa monista eri lähteistä ja kansainvälistyminen lisääntyy. Yksi yhdessä jaksossa hankittu koulutus ei enää riitä, vaan elinikäinen oppiminen tulee välttämättömäksi. Tieteenalojen rajat hämärtyvät entisestään ja aineistojen avoin saatavuus muuttaa tieteen teon tapoja. Nämä ja monet muut muutokset tarkoittavat sitä, että tutkimus- ja koulutusjärjestelmän toimintatapoja on syytä tarkastella jatkuvasti.

Ihmiset tekevät tieteen. Tutkimuksen ja korkeimman opetuksen rahoitusta pohdittaessa on aina syytä muistaa, että ihmiset tekevät tieteen. Tutkijat, opettajat ja opiskelijat ovat yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten keskeinen voimavara. Tulevaisuuden kannalta meidän on ensiarvoisen tärkeä pitää huolta siitä, että suomalaiset yliopistot, ammattikorkeakoulut ja tutkimuslaitokset ovat houkuttelevia sekä Suomesta että muualta tulevien näkökulmasta. Työn korkea laatu, innostava keskusteluilmapiiri ja hyvä työskentelyympäristö ovat välttämättömiä.

Kilpailullalla rahoituksella on merkittävä rooli tutkimuksen laadun tukemisessa. Tutkimuksen rahoituksessa kilpailullisella rahoituksella on merkittävä asema tutkimuksen laadun ja vaikuttavuuden parantamisessa. Kansainvälisen vertaisarvioinnin perusteella voidaan valita lupaavimmat tutkimushankkeet ja tutkijat, ja kilpailullisella rahoituksella on myös merkittävä rooli tieteen uudistumisessa. Suomen Akatemian rahoitus muodostaa yliopistojen tutkimusrahoituksesta noin 20 %.

Valtion talousarviossa suunnataan lisäpanostuksia tutkimukseen. Suomen Akatemian mielestä nämä lisäpanostukset ovat tarpeellisia ja tervetullut signaali korkeatasoisen tutkimuksen, sen edellytysten ja monipuolisen vaikuttavuuden tukemisesta.

Yliopistojen profiloitumisen tukeminen on tärkeää. Vaikka jokaisella yliopistolla on vastuu oman profiloitumisensa kehittämisestä, kokemus on osoittanut, että tarvitaan myös kansallisia toimia profiloitumisen kannustamiseksi. Vuonna 2015 siirrettiin yliopistojen toimintaan osoitetusta valtionrahoituksesta 50 miljoonaa euroa Suomen Akatemian kautta jaettavaksi yliopistojen profiloitumisen tukemiseen.

Profiloitusrahoituksen keskeisenä tavoitteena on tukea yliopistojen omien strategioidensa pohjalta valitsemien profiloitumisalueiden kehittymistä korkeatasoisiksi ja kansainvälisesti kilpailukykyisiksi tutkimusalueiksi. Yliopistot laativat omista lähtökohdistaan hakemukset, jotka kansainvälisen asiantuntijapaneeli arvioi.

Hakemusten tiukan kansainvälisen vertaisarvioinnin pohjalta tehtävien rahoituspäätösten myötä yliopistoilta siirretty rahoitus palautuu täysimääräisesti yliopistoille - parhaiden yliopistojen omien strategioiden pohjalta laadittujen suunnitelmien saadessa tukea suhteessa eniten. Rahoitus kannustaa siten yliopistoja strategiseen kehittämiseen ja kansainväliselle tutkimuksen huipulle tähtäämiseen. Yliopistojen profiloitumisalueista esimerkkeinä voidaan mainita mm. lääkekehitys ja diagnostiikka, materiaalitutkimus, digitaalisaation menetelmät ja sovellukset eri alueilla, vähemmistöjen tutkimus, biotalous, nanotutkimus sekä opetuksen ja oppimisen tutkimus.

Yliopistojen profiloitumista tukevaa rahoitusmuotoa on kehitetty jatkuvasti tiiviissä yhteistyössä yliopistojen kanssa. Arvioinnissa painotetaan profiloitumisalueen korkean tason tavoittamisen lisäksi yliopistojen keskinäistä yhteistyötä ja työnjakoa. Tällä lailla tuetaan yliopistojen omiin lähtökohtiin pohjautuvaa kansallisen tason kehittämistä ja mahdollistetaan entistä vahvempien tutkimuskeskittymien muodostuminen ja kehittyminen Suomessa.

Lippulaivaohjelma vahvistaa suomalaisen tieteen huippuja ja tukee tutkimuksen laajaa vaikuttavuutta. Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2018-2021 panostetaan huippututkimuksen ja sen vaikuttavuuden edistämiseen tukemalla yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteyteen perustettavien lippulaiva-tutkimuskeskittymien rahoitusta yhteensä 50 miljoonalla eurolla vuosina 2018-2019. Lisäksi valtio varautuu osallistumaan lippulaivatutkimuskeskittymien rahoittamiseen ja kehittämiseen alkuvaiheessa 60 miljoonan euron pääomittamisella.

Suomen Akatemian mielestä lippulaivaohjelma on hyvä rahoitusmuoto huippututkimuksen ja sen taloudellista kasvua tukevan tai muun merkittävän yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tukemiseen. Tieteellä ja tutkimuksella on merkittävä rooli vaurauden ja hyvinvoinnin lähteenä. Sen lisäksi tiede tukee myös käytäntöjen kehittämistä ja osaamisen kasvattamista, tarjoaa perusteltuja lähtökohtia päätöksenteolle ja rakentaa maailmankuvaa ja sivistystä.

Tutkimuksen tulokset välittyvät tiedeyhteisön ulkopuolelle tutkimustulosten välittämisen, yhdessä tekemisen ja vuorovaikutuksen sekä osaavien ihmisten kautta, kuten Akatemian Tieteen tila 2016 -raportissa on vaikuttavuuden reittejä jäsenelty.

Tiede ja tutkimus vaikuttavat parhaiten silloin, kun luodaan ympäristöjä, joissa nämä vaikuttavuuden erilaiset reitit avautuvat helposti ja toimivat tehokkaasti. Siksi lippulaivaohjelmassa on tärkeää yhdistää kansainvälisen kärjen tavoittelua korkea tieteellinen taso uudistamalla rakenteita ja toimintatapoja ja liittämällä yhteen parhaita osaajia.

Tuloksena ovat kansainvälisesti näkyvät erittäin korkeatasoiset tutkimuskeskittymät, jotka ovat houkuttelevia sekä yksityisen että julkisen sektorin toimijoille niin Suomessa kuin kansainvälisestikin.

Suomen Akatemia on kevään ja kesän kuluessa keskustellut yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa lippulaivaohjelman käytännön toteuttamisesta. Ohjelman hakuaika päättyy 9.11.2017. Hakemusten tiukkaan vertaisarviointiin pohjautuvat päätökset rahoituksesta tehdään huhtikuussa 2018.

Datanhallinnan ja suurteholaskennan kehittämiseen talousarviossa esitetyt varat tuovat tärkeän lisäpanostuksen tälle nopeasti kehittyvälle alueelle. Talousarviossa on myös kannatettavia eria luonnontieteiden ja matematiikan opetuksen laadun nostamiseksi sekä ammattikorkeakoulujen tki-toimintaan osoitettu 5 miljoonaa euroa osaamistarpeisiin vastaamiseen ja alueiden työelämän kehittämiseen.

Tutkimuksen kilpaillussa rahoituksessa on tärkeä tukea sekä tutkijalähtöisiä että strategioiden pohjalta syntyneitä tutkimushankkeita ja -ympäristöjä. Yliopistojen profiloitumisrahoituksessa sekä tänä vuonna hakuun avattavassa uudessa lippulaivaohjelmassa hakijoina ovat tutkimusorganisaatiot. Suomen Akatemia haluaa korostaa vahvasti, että myös tutkijalähtöisten rahoitusmuotojen riittävä laajuus on ensiarvoisen tärkeää Suomen tieteen, tutkimuksen ja innovaatiopotentialin kannalta. Nykyisellä Suomen Akatemian rahoitustasolla akatemiahankkeiden, akatemiaturkijoiden ja tutkijatohtoreiden hyvistä hakemuksista voidaan rahoittaa vain valitettavan pieni osa.

Helsingissä 27.9.2017

Pääjohtaja

Heikki Mannila